

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: СКЛАДОВІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Досліджено проблематику розмежування понять «інвестиційний клімат», «інвестиційна сприятливість» та «інвестиційна привабливість», охарактеризовано теоретичні підходи до трактування цих понять. На основі аналізу сучасних економічних тенденцій сформульовано власне визначення вказаних термінів.

З'ясовано аспекти формування якісного інвестиційного клімату в Україні та визначено економічні й соціально-політичні аспекти, які перешкоджають покращенню стану інвестиційної привабливості України з точки зору зовнішніх інвесторів. Установлено, що залучення інвестиційного капіталу є передумовою економічного зростання України.

Ключові слова: *інвестиційний клімат, інвестиційна сприятливість, інвестиційна привабливість, інвестиційне середовище, інвестиційна діяльність, інвестиційна безпека України.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні випробування формують нові умови для залучення інвестиційного капіталу як передумови впровадження інноваційних технологій, фінансової стабілізації, позитивного іміджу серед міжнародної спільноти, як наслідок – забезпечення інвестиційної безпеки України.

Основою активізації інвестиційної діяльності в Україні є формування сприятливого інвестиційного середовища, в якому оптимально враховуватимуться інтереси інвесторів і державних реципієнтів.

Безумовною передумовою цього є підвищення якості інвестиційного клімату як здатності економічної одиниці (країни, регіону, суб'єкта господарської діяльності) залучити інвестиційний ресурс і забезпечити його відтворення як суспільного блага, чим і зумовлена актуальність статті.

Стан дослідження. Питання передумов формування інвестиційного клімату та його складових висвітлені у працях О. Балацького, О. Барановського, О. Бражка, В. Кириленка, Д. Петрикова, Л. Мамуля, С. Степаненка та ін., однак через вплив кризових економічних явищ і нестабільну соціально-політичну ситуацію в Україні наявні напрацювання потребують удосконалення та адаптації до сучасних умов, у контексті чіткого розмежування категоріального апарату елементів інвестиційного клімату як складової забезпечення інвестиційної безпеки.

Мета статті – дослідити проблематику розмежування понять «інвестиційний клімат», «інвестиційна сприятливість» та «інвестиційна привабливість», з'ясувати причини несприятливого клімату в Україні.

Виклад основних положень. Установлення чіткого понятійно-категоріального апарату складових інвестиційної безпеки є основою правильного трактування теоретичних засад, які формують мету та напрями задоволення інтересів економічної безпеки держави.

Під час проведення дослідження та опрацювання сучасних наукових розробок зазначеної тематики було діагностовано проблему нечіткого розмежування трактування дефініцій «інвестиційний клімат», «інвестиційна сприятливість» та «інвестиційна привабливість».

У чинних Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки держави, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 року [8], розрахунок інвестиційно-інноваційної безпеки здійснюється з урахуванням інтегрального індексу інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, який деякими науковцями ототожнюється з інвестиційним кліматом.

Погоджуємося з указаним твердженням у тому аспекті, що індикатор «Інтегральний індекс інвестиційної сприятливості» відображає поточний стан, сукупність позитивних факторів, які впливають на результативність залучення інвестиційного капіталу тепер і у найближчому майбутньому, що відображає суть інвестиційного клімату. Відтак поняття «інвестиційний клімат» та «інвестиційна сприятливість» належать до одного синонімічного ряду.

Питання розмежування дефініцій «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» більш складні. О. В. Яковлева трактує інвестиційний клімат як сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та іноземних інвесторів [18, с. 1]. Аналогічне трактування охоплює інвестиційна привабливість з позиції Л. О. Петкової, яка зазначає, що це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, які сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на мікро-, мезо- і макрорівнях [11, с. 158]. У дослідженні «Фактори, що впливають на інвестиційну привабливість країни» Д. С. Петриков зазначає, що загалом інвестиційна привабливість визначається за допомогою таких чинників, як: інституціональні; економічні; соціально-психологічні [12].

Для з'ясування чіткої підпорядкованості понять проаналізуємо етимологічне значення слів «клімат» і «привабливість». Слово

«клімат» походить від фр. climat, лат. clima, -atis, грец. κλίμα «схиляння (Землі) від екватора у напрямку до полюсів», κλίνω «нахиляє» [17]. Слово «привабливість» – від дієслова «вабити», російською – влечь, яке походить від старослов'янського влѣкж, влѣшти і означає підвищений інтерес до чого-небудь [14].

Отже, значення слова «клімат» є більш масштабним і першопочатково застосовувалось для опису планетарних явищ, а слово «привабливість» характеризує відчуттєві процеси. У контексті цієї статті клімат – це загальна атмосфера, яка сформувалась на основі аспектів привабливості. Тому узагальнення наукового дослідження А. Д. Пілька стосовно того, що величина довгострокового ефекту, який здійснює на активність інвестиційних процесів у територіальних системах зміна інвестиційної привабливості цих систем, є пропорційною ефективності використання інвестиційного клімату для більшості територіальних систем регіону [14], вважаємо некоректним.

Як стверджують Д. В. Ляпін та С. О. Московін, інвестиційний клімат – це такий стан інвестиційного середовища, що характеризується та оцінюється через темпи зростання валового внутрішнього продукту, наявний рівень податків і пільг, відсоткових ставок, інфляції, тарифів і цін, валютних курсів, цін на корпоративні та державні цінні папери, а також правового забезпечення інвестиційної діяльності [8, с. 3]. На нашу думку, таке трактування інвестиційного клімату враховує лише економічне підґрунтя його формування, та, як відомо, якість інвестиційного клімату залежить від низки різнобічних складових.

Згідно із класичним підходом, у структуру інвестиційного клімату як сукупності факторів залучення інвестиційного капіталу входять інвестиційна привабливість та інвестиційна активність.

Економічну природу інвестиційної привабливості визначає Л. С. Валірунова, яка стверджує, що інвестиційна привабливість відображає думку певної групи інвесторів щодо співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості і вартості фінансових ресурсів у тій або іншій державі, регіоні або галузі. З іншого боку, це сукупність об'єктивних ознак, властивостей, засобів, можливостей економічної системи, яка обумовлює потенційний платіжний попит на інвестиції [2, с. 35].

Найбільш влучно термін «інвестиційний клімат» тлумачить А. А. Сукіасян, який вважає, що інвестиційний клімат потрібно розуміти як умови реалізації інвестиційної діяльності, що характеризуються інвестиційною привабливістю, інвестиційною активністю і ефективністю інвестиційної діяльності [16]. Схожу позицію висловлює С. В. Степаненко, який наголошує, що інвестиційна привабливість є головною умовою формування інвестиційного клімату регіону [15, с. 1].

Науковці зважають на трактування інвестиційної привабливості як якості певного суб'єкта. В Економічній енциклопедії за редакцією С. В. Мочерного інвестиційну привабливість окреслено як характеристику підприємства чи будь-якого суб'єкта господарської діяльності, яка враховує суперечливі цілі інвестора: максимальний прибуток за мінімального ризику на певному об'єкті [4, с. 53]. У цьому випадку увага зосереджена на інтересі інвестора, але зігноровано спроможність економічної одиниці залучати інвестиційний капітал.

Узагальнюючи встановлені підходи, можна підсумувати, що інвестиційний клімат:

1) це сукупність передумов, основою яких є економічне підґрунтя;

2) характеризує поточний стан сприятливості або несприятливості інвестування конкретної економічної одиниці;

3) визначається на основі показників інвестиційної привабливості, інвестиційної активності та ефективності, сприятливості інвестиційної політики.

У час соціально-економічних випробувань Україні складно створити передумови для створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземного інвестування. Міжнародними економічними організаціями констатуються низькі позиції України у рейтингах, що свідчить про наявність низки проблемних явищ. За результатами досліджень Європейської бізнес-асоціації, 85% підприємців незадоволені станом інвестиційного клімату в Україні [5]. За результатами Індексу сприйняття корупції 2014 р. від Transparency International, Україна – досі одна з найбільш корумпованих країн світу і найкорумпованіша в Європі, посідає 142 місце зі 175.

Дослідженням Індексу інвестиційної привабливості України [6] у 2010–2015 рр. встановлено, що Україна жодного разу не досягла позитивного значення індексу інвестиційної привабливості. У 2010–2011 рр. він перебував на своєму пікові – у межах нейтрального значення, у четвертому кварталі 2013 року було зафіксовано найнижчий показник вказаного індексу, впродовж 2014–2015 року спостерігались певні зрушення, однак, попри це, індекс інвестиційної привабливості має негативне значення. Згідно з дослідженням Інституту економіки та миру, Україна посідає 150 (індекс 2,845) сходинку у рейтингу і визначена як країна з дуже низьким рівнем стану миру, яка за цим показником випереджає лише такі країни, у яких десятиліттями тривають соціальні конфлікти, активний військовий стан (Нігерія, Росія, Пакистан, Конго, Судан, Сомалі, Центральна Африканська Республіка, Південний Судан, Афганістан, Ірак, Сирія). Згідно з поданою таблицею

(табл. 1), 2011–2015 рр. стан миру в Україні погіршився більш ніж удвічі. У звіті Інституту економіки та миру пониження України у рейтингу пояснюються насильницьким приєднанням до Росії Криму і війною у Східній частині країни. Міжнародна спільнота характеризує цей конфлікт як наслідок дії зовнішньої агресії з боку Росії, який у подальшому підсилюється громадською компонентою, що стосується перспектив короткострокового врегулювання конфлікту, однак вони виглядають сумнівними.

Таблиця 1

Індекс миру в Україні [1, с. 9, 11]

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Позиція у рейтингу	122	97	84	113	142	150

Окрім цього, витрати на «утримання» миру в Україні становлять 11% від суми ВВП країни, що кількісно охоплює 20-ту позицію за світовими витратами.

Попри негативні значення, із 2013 до 2015 року Україна здійснила суттєві зрушення у рейтингу проекту Doing business (табл. 2).

Таблиця 2

Індекс легкості ведення бізнесу в Україні [7]

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Місце у рейтингу	142	145	152	137	112	96

Зміни відбулись унаслідок позитивних значень показників легкості реєстрації прав власності, оподаткування та кредитування. Чи відчутні ці зміни у середині країни, сказати важко, але у будь-якому випадку визнання економічного поступу авторитетними міжнародними організаціями є позитивним.

Висновки. Інвестиційний клімат – це такий стан об’єкта інвестування, який відображає політико-правові та соціально-економічні можливості залучення інвестиційного ресурсу та його реалізації, згідно з метою інвестування.

Інвестиційна привабливість – це сукупність якостей, якими наділена економічна структура, через які інвестор матиме змогу задовольнити свої потреби.

Підсумовуючи дослідження міжнародних організацій, зауважимо, що інвестиційний клімат України є несприятливим. Причинами цього є: 1) триваючий збройний конфлікт із Росією, насильницьке відчуження території України, що вказує на наявність високого ризику втрати свого активу; 2) високий рівень корупції; 3) чимале податкове навантаження; 4) наявність тіньового сектора; 5) відсутність дієвого правового поля для захисту прав інвесторів, його повна відсутність на окупованих територіях; 6) відсутність дієвої державної політики, спрямованої на покращення стану інвестиційної привабливості та формування сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Економічне зростання України та встановлення інноваційної моделі розвитку як обов'язкової умови стабільного прогресу вказує на потребу у стрімкій активізації інвестиційної діяльності та залученні інвестиційного капіталу.

---

1. Global peace index 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visionofhumanity.org/sites/>

2. Валірунова Л. С. Інвестування: підручник для ВУЗів / Л. С. Валірунова, О. Б. Казакова. – М.: Волтерс Клівер, 2010. – 448 с.

3. Денисенко М. П. Інвестиційне партнерство та його роль у прискоренні розвитку економіки / М. П. Денисенко // Проблеми науки. – 2003. – № 1. – С. 15–23.

4. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2002. – 952 с.

5. Звіт Transparency International Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/country/#UKR>.

6. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment->

7. Індекс легкості ведення бізнесу. Україна у рейтингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

8. Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату в Україні / Д. В. Ляпін, С. О. Москвін // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 7. – С. 3–6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2010_7_3.pdf.

9. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/>.

10. Мунтян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтян. – К.: Вид-во КВЦ, 1999. – 464 с.

11. Петкова Л. О. Муніципальні інвестиції та кредити / Л. О. Петкова, В. В. Проскурін. – К.: [б.в.], 2006. – 158 с.

12. Петриков Д. С. Фактори, що впливають на інвестиційну привабливість країни / Д. С. Петриков // Экономические науки. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки. Донецкий национальный университет

экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Economics/.

13. Пілько А. Д. Моделі оцінки інвестиційної активності, інвестиційної привабливості та ефективності використання інвестиційного клімату в контексті забезпечення економічної складової безпеки розвитку територіальних систем / А. Д. Пілько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/ONG/Economics/>

14. Свободная энциклопедия «Викисловарь» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wiktionary.org/wiki/>

15. Степаненко С. В. Інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна політика в контексті сталого економічного зростання / С. В. Степаненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/10.pdf>

16. Сукиасян А. А. Методика оценки инвестиционного климата региона / А. А. Сукиасян // Государственное управление. Электронный вестник. – Вып. № 31. Апрель 2012 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ejournal.spa.msu.ru/uploads/vestnik/2012/vipusk__31__aprel_2012_g./problemi_upravlenija_teorija_i_praktika/suqiasyan.pdf.

17. Этимологический словарь русского языка. Фасмер Макс (онлайн версия) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Vasmer-term-5359.htm>.

18. Яковлева О. В. Інвестиційна складова економічної безпеки держави / О. В. Яковлева // Актуальні питання фінансової безпеки держави: Актуальні питання безпеки фінансової системи держави: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 21 лютого 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/97_yakovleva.pdf.

Охримович М. М. Инвестиционный климат Украины: составные и проблемы обеспечения

Исследовано проблематику различения понятий «инвестиционный климат», «инвестиционная благоприятность» и «инвестиционная привлекательность», охарактеризованы подходы к их определению. На основе анализа экономических тенденций сформулировано собственное определение данных понятий. Выявлено аспекты формирования инвестиционного климата в Украине и определены причины, которые препятствуют улучшению состояния инвестиционной привлекательности Украины с точки зрения внешних инвесторов. Установлено, что привлечение инвестиционного капитала является предпосылкой экономического роста Украины.

Ключевые слова: *инвестиционный климат, инвестиционная благоприятность, инвестиционная привлекательность, инвестиционная среда, инвестиционная деятельность, инвестиционная безопасность Украины.*

Ohrymovych M. M. Investment climate in Ukraine: the constituent elements and problems of support

The article examines formal approaches to determining the definitions of «investment climate», «favorable investment» and «investment attractiveness», gives

the characteristics of the theoretical approaches to the interpretation of these concepts, as a component of investment security. It was characterized qualitative aspects of the investment climate in Ukraine and determined economic and socio-political aspects that hinder the improvement of investment attractiveness of Ukraine in terms of foreign investors. Aforementioned processes dynamics was analyzed to determine their impact on investment attractiveness. Given research has determined the causes of insufficient investment attractiveness of Ukraine and defined conceptual reasons of low investment activity in our country. To assess the investment attractiveness of state, a number of factors can be used that characterize its financial stability and economic efficiency. Investment activity is always associated with risk, because the possibility of converting the risk into profit is the corner stone of investment attractiveness.

Economic environment is a complex dynamic system characterized by specific trends which are formed based on cause-effect relationship. The study of all these facts helps to prevent crisis via forecasting, build strategic models of state economic development dedicated to introducing innovative technology, financial stability, countering internal and external threats, and create a positive image of Ukraine among the international community. Evaluation of investment attractiveness is main characteristic of starting investment activity from the standpoint of sustainability, efficient use of assets and other indicators.

Key words: *investment climate, investment attractiveness, investment environment, investment activity, investment security of Ukraine.*

Стаття надійшла 4 листопада 2015 року

УДК 338.439(477)

**Я. С. Піщур,
О. С. Сенишин**

ОЦІНКА РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МАРКЕТИНГОВОГО АНАЛІЗУ

Висвітлено методику визначення основних індикаторів продовольчої безпеки України. Під час розрахунку індикаторів достатності споживання основних продовольчих продуктів населенням України, тобто визначення співвідношення між фактичним споживанням і раціональними нормами споживання, встановлено, що фактичні рівні споживання населенням країни із більшої видів продовольства були нижче рекомендованих показників, що пов'язано більшою мірою із неплатоспроможністю населення України.

Ключові слова: *продовольчий комплекс, продовольство, економічна безпека, забезпеченість населення, продовольча безпека, фактичні та раціональні норми споживання, індикатори продовольчої безпеки, маркетинговий аналіз.*